

ԵԿԵՂԵՅԻ ՀԱՅՈՑ

Թողը Վահանայ Արշարունայ, Տեառն Միքայելի Վ. Չամչեան, ի Միսիսպարեանց Վեհեկոյ.

(Շարադարութիւն. Տես էջ 8.)

(Տեղիմարի), ըսէ բող այն հոգւով կուրացեալ նենգաւոր գոյեճցին. ինչէն (իխտիզա) որ Հայոց ազգը զայնպիսի սարսափելի անեծքը վրան առնէ, եւ սուրբ Լուսաւորչի ըրած ուխտը եւ դաշինքը արեւ, եւ յետ այնորիկ իւր ունեցած ինքնագլուխ պատրիարքութիւնը եւ իրաւունքը եւ ազատութիւնը (զօռ զօրունա) կորսընցընէ, որպէս զի այնունետեւ պարտաւոր ըլլայ որ նոր նստող կաթողիկոսները երբան Ղայսերիու մետրապօլիտէն կարգ առնեն : Եւ (չիւնքի) հիմա Ղայսերիու արքայ Ստամպոյու Յունաց պատրիարքութեան տակն է, մեր կաթողիկոսութիւնն ալ Յունաց պատրիարքին իշխանութեան տակը իյնայ՝ ըստ եկեղեցական սահմանադրութեանց, ինչպէս Ղեւոնդիոս հայրապետն ալ սուրբ Լուսաւորչին հետ պայման դրաւ : (Զերե) երբ սուրբ Լուսաւորչի Սեդրեստրոս հայրապետէն այսպիսի պատրիարքական իշխանութիւն առած չըլլար, եւ հիմակու պէս նոր նստող կաթողիկոսը իր ազգին եպիսկոպոսներէն ձեռնադրութիւն առնէր, ուխտադրուծ եւ ապստամբ կըլլար, եւ ապօրինաւոր կաթողիկոս կըսեպուէր : (Խոշ) գոյեճցիներուն ջուգած բանը չէ. (աճապա) ասանկ (քրնախ իւլիշտիրեճէք քեօշէ) մը ունենային նե՛ ինչներ պիտի չխօսէին, ինչներ չիգրէին. (գերե) ինչպէս ցեցը կամ (կիւվէն) ի հանդերձէն կեղանէ եւ զնոյն հանդերձը կուտէ, այսպէս մեր ազգին (կիւվէ) են եղեր ասոնք, եւ ապականել կըջանան, ու (խայրէքնին) այս է որ Հայոց ազգը ոտնակոխ ընեն, ուրիշ ազգաց եւ քրիստոնէից վիճակ եւ ժողովուրդ եւ ծառայ եւ հպատակ կացուցանեն :

Ի չորրորդ մասին յառաջ կըրբեր Փեշտիմալճեանին բանքը, որ կըզրէ այսպէս. « Մեր ազգը « հին ժամանակէ ի վեր այսպէս հասկըցեր էր « րէ Քաղկեդոնի ժողովը եւ Լեւոն պապը Նեստորի մտօք երկու բաժնեալ բնութիւն են ըսեր « ի Քրիստոս. այժմ արբայեան վարդապետները « անոնց ուղիղ մտօք ըսելին (պէյան) ըրին, այն « նգովքը վերցաւ, եւ Դեոսկորոս աղեքսանդրա-

L'ÉGLISE ARMÉNIENNE.

Lettre intitulée, Vahan Archarouni, par le R. P. Tchamtchian, Mékhitariste de Venise.

(Suite. Voir page 8.)

Qu'il dise donc ce propagandiste, cet esprit aveuglé, pour quelle nécessité la nation arménienne irait assumer sur sa tête ces terribles imprecations? Pourquoi, en annulant l'alliance et le pacte contractés par saint Grégoire l'Illuminateur, consentirait-elle à perdre l'indépendance de son patriarchat, ses droits et sa liberté, pour obliger les nouveaux patriarches à aller se faire sacrer par le métropolitain de Césarée? Et comme le siège de Césarée est sous la dépendance du patriarchat grec de Constantinople, pourquoi faire revivre le traité conclu par saint Grégoire avec le patriarche Léontius, et mettre de nouveau, suivant les canons ecclésiastiques, notre patriarchat sous la juridiction du patriarchat grec? Car si saint Grégoire n'eût pas fait reconnaître l'indépendance de notre patriarchat par le pontife Sylvestre, tout nouveau patriarche recevant, comme aujourd'hui, l'ordination des évêques, violerait par là les traités et serait par le fait considéré comme rebelle et son élection illégitime. Certes, les propagandistes ne demanderaient pas mieux qu'il en fût ainsi; si nous leur donnions de semblables prises, qui sait ce qu'ils écriraient, car de même que le ver ronge les vêtements qui lui ont donné naissance, de même ces propagandistes sont des vers rongeurs pour notre nation qu'ils voudraient anéantir et fouler aux pieds; ils seraient heureux de faire de notre Église un diocèse, et de notre nation une province soumise aux autres nations.

Dans la quatrième partie il cite les paroles suivantes de Pechdimaldjian : « Depuis les temps les « plus reculés notre nation avait compris que le « concile de Chalcédoine et le pape Léon, adop- « tant la croyance de Nestorius, avaient admis en « Jésus-Christ deux natures séparées; et depuis « que les prêtres mékhitaristes de Venise ont « démontré que leur opinion était fondée, l'ana-

« ցին Եւտիքեսի հակառակ է (տէի) սուրբ կր-
 « կոչեն.... դուրս հանեցինք : » Եւ ապա ինքը
 կըղանայ կըսէ այսպէս . « Փեղտիմալճեանը
 « (Կէօյամ) ցոյց տալ կուգէ քէ եկեղեցին Հայոց
 « յարդարեալ եւ մաքրեալ է յամենայն քիւնից
 « հերետիկոսութեանց : » Ի՛նչ ըսեմ այս բանիս,
 տարակոյս է ինձ, արդեօք քանձր տգիտութեամբ
 այսպէս կըխօսի ըսեմ՝ երբ զիտնալով եւ ստոյգ
 չարութեամբ . (գերե) երկուքն ալ այս գոյեճցիին
 խիստ (եախըմիշ) կըլլայ :

Հայոց եկեղեցին մինչեւ հիմա (պէլլեմիշ) եր-
 րեր՝ քէ Քաղկեդոնի ժողովը եւ Լեւոն պապը
 Նեստորի մոօք երկու բնութիւն կըսեն, եւ Ղեոս-
 կորոս Եւտիքեսի հակառակ է տէյի . ինչո՞ւ համար
 ասանկ հասկընալովը եւ այսպէս գիտելով՝ Հայոց
 եկեղեցին հերետիկոս պիտի ըլլայ . միքէ այս
 մոլորութիւն հաւատոյ է՝ երբ մոլորութիւն գործոյ :

Յունաց եկեղեցին 50 տարիէն աւելի Քաղկե-
 դոնի ժողովը, եւ Ֆոանկարզաց եկեղեցին գերկորդ
 ժողովն Կոստանդնուպօլսոյ, որ է հինգերորդ
 տիեզերական, չորս հարիւր տարիի չափ ժամա-
 նակ մոլորութեամբ գործոյ ջընդունեցին . միքէ
 այնքան ժամանակ Հոռմոց եւ Ֆոանկարզաց եկե-
 ղեցիքը հերետիկոս եղան : Համարինք քէ Հոռ-
 մայու սուրբ ժողովը ծուռ դատում ունենայ
 Հայոց վրայօքը, եւ զուղղափառ եկեղեցին Հայոց
հերձուածող եւ հերետիկոս կոչէ, ինչպէս այդ գո-
 լեճցին կըզրէ՝ տակաւին Հոռմայու ժողովը հերե-
 տիկոս չիսեալուիր մոլորութեամբ գործոյ սխալ-
 մամբ : Ապա եւ Հայոց եկեղեցին հերետիկոս
 չիսեալուիր որ գՔաղկեդոնի ժողովը եւ զԼեւոն
 պապը Նեստորամիտ տէյի մոլորութեամբ գործոյ
 (պէլլեմիշ) եր րեր մինչեւ հիմա :

Մեծ ժողովն Ֆրանքֆորթիոյ, որ եղեւ յամի 794,
 ուր էին ղեսպանք Ա. Անդրիանոս պապին, մոլո-
 րութեամբ գործոյ դատապարտեցին զհինգերորդ
 տիեզերական ժողովն որ եղեւ ի Կոստանդնու-
 պօլիս . միքէ ժողովն Ֆրանքֆորթիոյ հերետիկոս
 կըսեալուի . ոչ երբեք : Ապա եւ ոչ Հայոց եկեղե-
 ցին կընայ հերետիկոս ըսուիլ՝ գՔաղկեդոնի ժո-
 ղովը եւ զԼեւոն պապը Նեստորամիտ հասկընա-
 լովը եւ դատապարտելովը :

Ի հինգերորդ մասին կըզրէ այսպէս . « Ոչ եր-
 « քէք սխալեալ է այս սուրբ արոն, եւ ոչ եւս
 « սխալիլ կարիցէ մինչեւ ի կատարած աշխարհի
 « ըստ տերունական բերանոյն : Եւ աղաչեցի

« thème lancé contre eux a été levé et nous avons
 « cessé de reconnaître comme saint Dioscore
 « d'Alexandrie, parce qu'il était contre Eutychès. »
 Puis il ajoute : « Pechdimaldjian veut montrer que
 « l'Eglise arménienne est purgée de tous les poi-
 « sons de l'hérésie. » A cela, je ne sais vraiment
 que dire. Je suis fort embarrassé. Est-ce par une
 crasse ignorance qu'il parle ainsi ou bien avec
 connaissance de cause et par une méchanceté
 préméditée ? car ces deux interprétations peuvent
 très-bien s'appliquer à ce propagandiste.

L'Eglise arménienne avait cru jusqu'à présent,
 que le concile de Chalcédoine et le pape Léon
 partageant l'opinion de Nestorius, avaient dit
 deux natures et que Dioscore était contre Euty-
 chès. Pourquoi, parce que l'Eglise arménienne a
 compris et cru ainsi, doit-elle être hérétique ?
 Est-ce là une erreur de foi ou de fait ?

Pendant plus de cinquante ans, par une erreur
 de fait, l'Eglise grecque n'a pas reconnu le concile
 de Chalcédoine, et pendant quatre cents ans l'E-
 glise gallicane n'a pas reconnu le deuxième con-
 cile de Constantinople, cinquième concile œcu-
 ménique. Pendant tout ce temps l'Eglise grecque
 et l'Eglise gallicane étaient-elles hérétiques ?
 Supposons que, par un faux jugement, Rome con-
 sidère l'Eglise orthodoxe arménienne comme
 schismatique et hérétique, ainsi que l'écrit ce pro-
 pagandiste. Rome n'en sera pas, pour cette erreur
 de fait, considérée comme hérétique. Ainsi donc
 l'Eglise arménienne ne peut être non plus consi-
 dérée comme telle, pour avoir, par une erreur de
 fait, cru le concile de Chalcédoine et le pape Léon
 partisans de Nestorius.

Le grand concile de Francfort, en 794, où sié-
 geaient les légats du pape Adrien Ier, a, par une
 erreur de fait, condamné le cinquième concile
 œcuménique de Constantinople. Le concile de
 Francfort peut-il être pour cela considéré comme
 hérétique ? Jamais. Donc l'Eglise arménienne non
 plus ne peut être considérée comme telle, pour
 avoir cru le concile de Chalcédoine et le pape
 Léon partisans de Nestorius, et les avoir con-
 damnés.

Dans la cinquième partie il dit : « Ce Saint-
 « Siège ne s'est jamais trompé et il ne pourra
 « jamais se tromper jusqu'à la consommation des
 « siècles, suivant la parole de Jésus-Christ : Et

« վասն քո, Պետրե, զի մի պակասեցին հաւատք
« քո : » Երեւ տուրբ ամուսն ըսելով կիմանայ փայ-
տաշէնարողը կամ (իսկեմբին) ուր կընտրի փափը,
եւ այն արողը ջիսխայիր կըսէ նէ, չեմ գիտեր . եւ
անաւանոր պէս ամեն եպիսկոպոսական եկեղե-
ցիները արողներ շատ կան . անոնց կըսխայի
կամ ջիսխայիր ըսել ջիսխայեր : (Լաբին) երեւ տուրբ
ամուսն ըսելով կիմանայ զարբազան փափը կամ
զառանձին եկեղեցին Հոռմայու, ասոնք կընան
սխայիլ :

Անա Մարկեղինոս պապը սխայեցաւ, որ բուր-
վառ ի ձեռին խունկ մատոյց կոոցն Հեկենացոց՝
վասն երկիրդի մահուն . վասն որոյ դատապար-
տուեցաւ երբ (սապիք) եղեւ 72 վկայիւք որ իր
երեսին դեմ վկայեցին . եւ յետոյ մարտիրոսու-
բեամբ իր մեղքը քաւեց . (Տես ի Պատմութեան
Փափից)

Լիբերիոս պապը սխայեցաւ, (գերե) Արիոսի
մոլորութիւնը ունէր, եւ ստորագրեց արիոսա-
կան հերետիկոսութեան ժողովոյն Արիմինոյ, եւ
սրբոյն Աթանասի դատապարտութեանը արիա-
նոսաց հետ ջիմիարանեցաւ տէյի . (Տես նաեւ ի
ՊԻՂՈՒՄՏ) :

Անաստասիոս Բ պապը սխայեցաւ, (գերե)
յայտնի (եղեւարե) Նեստորի աղանդոյն ջատա-
գովութիւն կընէր . (Տես ի Պատմութեան Փափից) :

Ոնորիոս պապը սխայեցաւ, որ ի Բրիստոս մի
միայն կամք կըխոստովանէր, որոյ բոլորը եւ
կոնդակները քառասուն տարիէն ետեւ Ստամ-
պուլի (քիւրիւկէն) ելան, որ կըպատուիրէր քե
արեւելեան կողմը բնակող քրիստոնէաներուն ալ
այսպէս քարոզեն եւ սովորեցնեն, որ ի վեցերորդ
տիեզերական ժողովը, այն է երրորդ ժողով Կոս-
տանդնուպոլսոյ՝ զումարեալ յամի 681, հերե-
տիկոս (տէյի) դատապարտուեցաւ, ինչպէս կը-
գրեն Բեյարմինոս կարդինալը, եւ Բարոնիոս կար-
դինալը . (Տես նաեւ ի ՊԻՂՈՒՄՏ) :

Յովհաննէս ԻԲ պապը սխայեցաւ, որ զմոլորու-
թիւն հազարամենից ունէր, կամ որպէս ասի՝
ուրանայր զյաւիտենական երանութիւն սրբոց .
(Տես նաեւ ի ՊԻՂՈՒՄՏ) :

Գրիգոր ԺԲ պապը, եւ Վոնիփակիոս ԺԲ պապը
հերետիկոս (տէյի) դատապարտուեցան Փիզայի
ժողովոյն մէջը, որ եղեւ յամի 1403, ուր էին երեք
հարիւր եպիսկոպոսունք . (Ի Պատմութեանց Փափից) :

Ուստի ոչ միայն այս պապերը սխայեցան, այլ
եւ անոնց կարդինալները՝ որ զանոնք բնորեցին
եւ փափ դրին . (գերե) բաց ի բնդհանուր եկեղե-

« moi, j'ai prié pour toi, Pierre, afin que ta foi
« ne défaille pas. » En appelant le Saint-Siège,
saint siège, veut-il dire le siège en bois où s'assied
le pape et prétend-il que ce siège ne se trompe
pas? Je l'ignore; il se trouve dans tous les évêchés
des sièges pareils et il n'y a pas lieu de discuter
s'ils se trompent ou non. Comprend-il, au con-
traire, par Saint-Siège, le pape dans l'Église ro-
maine en particulier? Je dirai alors que les papes
peuvent très-bien se tromper.

Le pape Marcellin s'est trompé quand, de peur
de la mort, il a offert de l'encens aux idoles des
Grecs; et cette faiblesse lui ayant été reprochée
en face, par soixante-douze témoins, il fut con-
damné et expia ses péchés par le martyre. (Voir
l'Histoire des Papes.)

Le pape Libère s'est trompé quand, partageant
l'erreur d'Arius, il a signé les décisions du concile
hérétique de Rimini et la condamnation de saint
Athanase, qui rejetait la doctrine des Ariens.
(Voir *Billuart*.)

Le pape Anastase II s'est trompé, quand il dé-
fendait ouvertement la secte de Nestorius. (Voir
l'Histoire des Papes.)

Le pape Honorius s'est trompé, quand il pro-
fessait une seule nature en Jésus-Christ, comme
l'attestent les lettres et les bulles trouvées dans les
archives de Constantinople, et quand il ordonnait
de prêcher et d'enseigner cette doctrine aux chré-
tiens d'Orient; aussi a-t-il été condamné comme
hérétique par le sixième concile œcuménique,
troisième de Constantinople, réuni en 681, ainsi
que l'ont écrit les cardinaux Bellarmin et Baronius.
(Voir *Billuart*.)

Le pape Jean XII s'est trompé en partageant
l'erreur des millénaires ou, comme on dit, en niant
le bonheur éternel des saints. (Voir aussi *Billuart*.)

Les papes Grégoire XII et Boniface XII ont été
condamnés au concile de Pise, en 1403, où se
trouvaient réunis trois cents évêques. (Voir *l'His-
toire des Papes*.)

Ainsi, non-seulement ces papes se sont trompés,
mais encore avec eux les cardinaux qui les ont
élus papes; car hors l'Église et le concile œcumé-

ցիկն եւ տիեզերական ժողովին՝ ամեն մարդ կըրնայ սխալիլ, քահանայ կամ եպիսկոպոս կամ կարողիկոս կամ պատրիարք կամ փափ, երեւոյնքն եւ երեւիքն իր եկեղեցականօքը :

Եւ որովհետեւ Հռոմայու պապից սխալիլը յայտնի է յեկեղեցական պատմութեանց եւ յաստուածաբանից գրեանց, գոյեճցիք ալ (ինքեար) չեն կրնար ընել. (յաքին) կարելի է որ այս պատուաքաղները, այսինքն Հռոմայու արքային (չանախ եպիսկոպոսները) դառնան ըսեն (քի), (պէլի) այս փափերը որը մոլորութեամբ գործոյ եւ որը մոլորութեամբ հաւատոյ սխալեցան, (յաքին) ոչ իբրեւ փափ, այլ իբրեւ եպիսկոպոս Հռոմայու սխալեցան : (Լաքին) այս (ճեվապը) ծիծաղելի եւ տոտոտկըլլալը ամեն մտաւոր մարդ կրնայ հասկընալ. (գերե) երբոր Զոսիմոս պապը սխալեցաւ, եւ հաստատեց Կեղեցտիոսի գիրքը որ Պեղագեան հերետիկոս էր, եւ այն գրքին մէջը յայտնի կուրանար զսկզբնական մեղքը, եւ Ափրիկեցոց եպիսկոպոսներուն բոլոր գրեց թէ ընդունեցէք զայն գիրքը, (աճապա) իբրեւ պնայ ըրաւ երեւիքն եպիսկոպոս Հռոմայու :

Եւ զարմանալին այս է. երբոր վճիռ կըհանեն, կանոն կըսահմանեն, գործք մը կըհաստատեն, իբրեւ պապ կընեն, եւ գիր կըհանեն թէ մենք իբրեւ պապ Հռոմայու՝ զայս կամ զայն հաստատեցինք կամ հերքեցինք. եւ երբ այն վճիռը կամ հաստատութիւնը ծուռ ելլայ, եւ ետեւի եկող պապը զայն վճիռը կամ զայն վճիռը հանող պապը դատապարտէ նէ, ինչպէս որ իննովկենտիոս պապը դատապարտեց Զոսիմոս պապը նէ, այն ժամանակը (միտահանեճի) գոյեճցիներ կըդառնան կըսեն (քի), (պէլի), այս ինչ պապը սխալ էր, (յաքին) ոչ իբրեւ պապ, այլ իբրեւ եպիսկոպոս Հռոմայու :

Իսկ այդ կուրացեալն՝ բնաւ երբեք սուրբ արքայ չիսխալիր (տէյի) կըպողպըռայ. անոր համար (պագի) տգետ շերմեռանդներ Աստուած տէյի կարծեցին գիտալ, (չիւնքի) ստուգիլ գիտեն թէ Աստուծոյ է (մախսուս) անսխալ ըլլալը, եւ ամեն օր ասանկ Հռոմայու (չանախ եպիսկոպոսներէն) լսելով թէ փափն է անսխալ, այնպէս մտօքնին (պէլլեմիլ) են ըրեր թէ փափն Հռոմայու է Աստուած, ինչպէս բազմութեան ժողովին մէջ ըսող եղաւ. « միքե փափն Հռոմայու՝ Աստուած չէ մի » (ոհ, ոհա) :

(Լաքին) զարմանքն ալ այս է որ մինչեւ 1,500 բուական Գրիստոսի (հիջ) մեկ քրիստո-

nique tout homme peut se tromper: prêtre, évêque, catholico, patriarche ou pape, seul et avec ses ecclésiastiques.

Comme l'erreur des papes est bien prouvée par les histoires ecclésiastiques et par les écrits des théologiens, les propagandistes ne peuvent la nier. Cependant il est possible encore que ces parasites de la cour de Rome nous disent : Parmi ces papes, les uns se sont trompés par erreur de fait; les autres, par erreur de fait également; toutefois, non comme papes, mais comme évêques de Rome. Tout homme sensé comprendra sans peine combien cette réponse serait ridicule et quel peu de fondement aurait un semblable argument. Car lorsque le pape Zozyme s'est trompé en approuvant les livres de Célestin, hérétique pélasgien, dans lesquels il niait ouvertement le péché originel, a-t-il agi alors comme pape ou comme évêque de Rome?

Ce qu'il y a d'étonnant, c'est que quand ils rendent des sentences, promulguent des canons, publient telle ou telle décision, ils le font comme papes et ils écrivent : Nous, pape de Rome, avons décidé ceci ou cela, avons réfuté telle ou telle question. Et quand par la suite cette décision a été déclarée contraire à la foi, le pape suivant condamne la décision en elle-même ou son prédécesseur, ainsi que le pape Innocent a condamné le pape Zozyme. Les propagandistes veulent bien alors reconnaître que tel pape a failli, mais comme évêque de Rome et non comme pape.

Néanmoins, cet aveugle crie que le sacré collège ne se trompe jamais, et c'est là ce qui est cause que quelques dévôts ignorants font du pape un Dieu. En effet, sachant que Dieu seul est infallible et entendant proclamer tous les jours par ces parasites de Rome l'infaillibilité du pape, ils croient que le pape de Rome aussi est Dieu. C'est au point qu'en pleine assemblée, quelques personnes se sont écriées : « Est-ce que le pape de Rome n'est pas Dieu. » (Oh! quelle horreur!)

Un fait bien plus surprenant encore, c'est que, jusqu'au xve siècle de notre ère, aucun chrétien

նեայ մը չէր գիտեր քե փափն անսխալ է. նաեւ նոյն առաջին փափերն ալ չէին գիտեր քե իրենք անսխալ են. (հեմէն) 500 տարիի չափ ժամանակ է որ Հռոմայու արքովն (միւտահանեհիները) այս խօսքը հանեցին որ փափին (եւրանմիշ) ըլլան, եւ իբրեւ մասն հաւատոյ կառաջարկեն քրիստոնէից հաւատալ աստուածային հաւատով :

(Մինասիպ) կրտսենամ այս տեղը համառօտ մը բացատրել զայն խօսքն Քրիստոսի որ ըսաւ Պետրոսի, քե « Ես աղաչեցի վասն քո, զի մի պակասեսցին հաւատք քո, » որպէս զի չըլլայ (քի պազի) պարզամիտ մարդիկ զօլեհցի շողորրներէն խաբուին, եւ այս աւետարանական խօսքը աղէկ չհասկընալով՝ միայն փափը կամ յատուկ Հռոմայի արքոյ չխխալիր (տէյի) կարծեն, որ շատ անգամ սխալեցան, եւ (կենե) կրնան սխալիլ, ինչպէս փոքր ի շատե (պէյան) ըրինք :

Քրիստոս Տէրն մեր մատուրեան գիշերն ըսաւ քե « Սիմոն, Սիմոն, ահա սատանայ խնդրեաց « զձեզ (այսինքն զմետասան առաքեալսդ իմ) « խաբրալել իբրեւ զցորեան. այլ ես աղաչեցի « վասն քո, զի մի պակասեսցին հաւատք քո : » Քրիստոս Տէրը, որ չեղած (իքեն) բանը՝ իբրեւ ծածկագետ Աստուած առաջուց (խապար) կուտար, այս մեծ փորձանքը, որ առաքելոց այն գիշերը պատահեր պիտի՝ իրենց իմացուց, ըսելով քե սատանան կուգէ որ զձեզ ամենքդ ցորենի պէս մաղը լցունէ, եւ մաղելով վար բաժնէ, որ ձեր ունեցած հաւատքէն զայրակղիք՝ (խայմիշ) ըլլաք, եւ վար իյնաք, ինչպէս Մատթէոսի աւետարանին մէջն ալ գրած է Քրիստոսի ըսելը քե « Ամենեքին « դուք զայրակղելոց էք յինէն յայսմ՝ զիշերի : » Եւ (չինքի) միւս տասը առաքեալքը պիտի (խայմիշ) ըլլային, զայրակղէին, (լաքին) չի պիտի ուրացուրեամք իյնային, միայն Պետրոս առաքեալը պիտի վար իյնար՝ զՔրիստոս ուրանալովը : Իսկ Քրիստոս տնօրինաբար աղաչեց զՀայր Աստուած վասն Պետրոսի, որ բերանով ուրանայ նե, (տախի) հաւատքը ի սրտէն չիպակսի՝ Յուդայ մատնիչին պէս : Ուստի քեպէտ Պետրոս առաքեալը ուրացաւ, (լաքին) առ արտաքս միայն էր. Քրիստոսի աղաչանացը համար ի սրտէն նոյն հաւատքը չպակսեցաւ, որ ի յայտնութենէն Հօր Աստուծոյ դաւանեց երէ « Դու ես Քրիստոսն Որդի Աստուծոյ կենդանույ. » եւ շուտով զղջացաւ, եւ դուրս ելաւ, դառնապէս լացաւ : Իսկ միւս առաքեալքն որք զայրակղեցան եւ դրդուե-

n'avait supposé le pape infallible; les papes eux-mêmes n'avaient jamais songé à s'arroger cette vertu. Ce n'est que depuis trois cents ans, que les flatteurs du siège de Rome ont imaginé cette infailibilité, et qu'ils veulent la faire admettre aux chrétiens comme article de foi.

Je crois à propos d'expliquer ici brièvement cette parole de Jésus-Christ à Pierre : « J'ai prié pour vous, afin que votre foi ne défaille point, » pour prémunir contre les assertions des flatteurs propagandistes quelques hommes trop simples qui, abusés sur le véritable sens de cette parole de l'Évangile, pourraient croire que le pape ou le siège de Rome seul est infallible, tandis qu'au contraire, il a failli souvent, ainsi que nous l'avons démontré par les exemples qui précèdent, et peut faillir encore.

Notre-Seigneur Jésus-Christ, la nuit de la trahison, a dit : « Simon, Simon, voici : Satan a demandé à vous (c'est-à-dire les onze apôtres) cribler comme on cribble le blé; mais j'ai prié pour toi, que ta foi ne défaille point. » Jésus-Christ qui, comme Dieu, voyant les choses avant leur accomplissement, les prédisait, a averti ses apôtres de la grande épreuve qu'ils auraient à subir pendant cette nuit, en leur disant que Satan voulait les passer comme du froment dans le crible et les jeter par terre, afin qu'ils fussent scandalisés au sujet de leur foi et qu'ils faussent, ainsi que le prouve cette parole de Jésus-Christ que Matthieu rapporte dans son Évangile : « Vous serez tous scandalisés cette nuit à cause de moi. » Et, bien que les dix apôtres dussent se scandaliser et faillir, ils ne devaient pas faillir à cause du reniement et Pierre seul devait faillir en reniant Jésus-Christ. Aussi Jésus, comme homme, a-t-il prié le Père Éternel pour Pierre, afin que tout en le reniant de bouche sa foi ne diminuât pas dans son cœur, comme pour le traître Judas. Ainsi, quoique Pierre ait renié Jésus, son reniement n'a été qu'extérieur; sa foi n'a pas diminué dans son cœur; car, d'après la révélation du Père Céleste, il a confessé : « Tu es le Christ, le fils du Dieu vivant; » et il s'est repenti aussitôt, et il est sorti et a pleuré amèrement. Quant aux autres apôtres qui se scandalisèrent et dont la foi fut ébranlée, et qui se dispersèrent le jour de la passion, comme Dieu l'avait

ցան ի հաւատս, եւ յաւուր չարջարանաց նորին ցիր եւ ցան եղան փախան, ինչպէս յառաջ ըսաւ տէրը Զաքարիա մարգարէին բանիւր քէ « Հարից « զնովին, եւ ցրուեսցին ոչխարք հօտին. » անոնք լետ յարուրեանն Քրիստոսի տեսնելով զդարձն եւ զհաստատուն հաւատքն Պետրոսի, իրենք ալ նորէն անդրդուելի հաստատեցան : Այս էր ըսելն Քրիստոսի քէ « Ես աղաչեցի վասն քո, զի մի « պակասեսցին հաւատք քո. եւ դու երբեմն « դարձցիս, եւ հաստատեսցես զեղբարս քո : »

Աս ալ պետք է գիտնալ՝ քէ բանքն Քրիստոսի ոչ միայն առ Պետրոս կրնային, այլ եւ առ ամենայն առաքեալսն, եւ յայտնի է ի բանիցն Քրիստոսի որ ըսաւ. « Ահա սատանայ կամեցաւ խաբ « բալել զձեզ : » Զըսաւ քէ զքեզ, ով Պետրոս, այլ զձեզ, այսինքն զմտաստան առաքեալսդ իմ. ապա ինչպէս ի սատանայէ (խաղաղութանմիջ) ըլլայն ամեն առաքելոց (հախին) էր, այսպէս եւ աղաչանքն Քրիստոսի ամեն առաքելոց համար էր, որպէս զի անոնց հաւատքը չպակսի յեկեալ հասեալ փորձանքէն որ պիտի հանդիպէին Քրիստոսի մատնութեան եւ չարջարանաց օրերը. տարակուսէին, փախչէին, պահուէին, գողն ի գողըրըջէին, յաքին ի հաւատոցն Քրիստոսի ջանկանէին :

Եւ զայս յայտնի կրվկայէ սուրբն Օգոստինոս ի մէջ Ծէերորդ խնդրոյ հին եւ նոր կտակարանաց՝ ասելով այսպէս. « Քրիստոս ասաց Պե « տրոսի. եւ ես աղաչեցի վասն քո, զի մի պա « կասեսցի հաւատք քո, եւ դու երբեմն դարձցիս « եւ հաստատեսցես զեղբարս քո : Միքէ միայն « վասն Պետրոսի աղաչեաց, ի բաց հանելով « զՅակոբոս եւ զՅովհաննէս եւ զայլ առաքեալսն, « եւ յայտնի է որ զիման Պետրոսի ի միասին « իմացեալ լինին բովանդակ առաքեալքն. վասն « այսորիկ ընդ աղաչելն վասն Պետրոսի՝ առանց « երկբայութեան աղաչեաց վասն ամենեցուն : »

Արդ երբ « Մի պակասեսցի հաւատք քո » ըսելովն Քրիստոսի՝ Պետրոս եւ յաջորդք նորա անսխալ կրչան են, ահա այն խօսքը սուրբ Օգոստինոսի վկայութեան (կէօրէ) Քրիստոս ի դեմս Պետրոսի ամենայն առաքելոց ըսաւ. ապա ամենայն առաքեալքն եւ յաջորդք նոցա իւրաքանչիւր առանձինն անսխալ են, եւ ոչ քէ միայն Պետրոս եւ յաջորդք նորա :

Դարձեալ, հաւատքն Պետրոսի, որ դաւանեաց քէ « Դու ես Քրիստոսն Որդի Աստուծոյ կենդանւոյ » անպակասելի կրմնայ ի մէջ եկեղեցւոյ մինչեւ ի կատարած աշխարհի, եւ ոչ կրնան յաղ-

prédit par ces paroles du prophète Zacharie : « Je frapperai le pasteur et les brebis du troupeau seront dispersées, » voyant après la résurrection de Jésus la foi ferme de Pierre, leur foi aussi se raffermir. C'est ce qu'avait dit Jésus : « J'ai prié pour toi, que ta foi ne défaille point ; et toi, quand tu seras converti, affermis tes frères. »

Il faut bien comprendre aussi que les paroles de Jésus-Christ s'adressaient, non-seulement à Pierre, mais aussi à tous les apôtres ; cette vérité ressort, d'ailleurs, d'une manière évidente de ces paroles mêmes : « Voici : Satan a demandé à vous cribler. » Il n'a pas dit : Toi, Pierre ; mais Vous, c'est-à-dire les onze apôtres. Et comme il disait que tous les apôtres devaient être criblés par Satan, de même aussi la prière de Jésus était pour tous les apôtres, quand il demandait que leur foi ne défailût point dans les épreuves qu'ils auraient à subir les jours de la trahison et de la passion. Ils devaient hésiter, s'enfuir, se cacher, errer furtivement ; mais leur foi ne devait point faiblir.

C'est ce qu'atteste saint Augustin, dans la cinquante-septième question de l'ancien et du nouveau Testament. Jésus dit à Pierre : « Et moi, « j'ai prié pour toi, que ta foi ne défaille point ; et « toi, quand tu seras converti, affermis tes frères. » Est-ce pour Pierre seul qu'il a prié en excluant Jacques, Jean et les autres apôtres, ou n'est-il pas évident que ce nom de Pierre n'est qu'un symbole et qu'il comprend tous les apôtres. Ainsi donc, en priant pour Pierre, nul doute qu'il n'ait prié pour tous.

Or, si par ces paroles de Jésus : « Que votre foi ne défaille point, » Pierre et ses successeurs devinrent infailibles, comme d'après le témoignage de saint Augustin, sous le nom de Pierre, il comprend tous les apôtres : donc tous les apôtres et leurs successeurs en particulier sont infailibles et non pas seulement Pierre et les successeurs de Pierre.

D'ailleurs, la foi de Pierre qui a confessé : « Tu es le Christ, le fils du Dieu vivant, » reste et restera la même dans l'Eglise jusqu'à la consommation des siècles, et les incrédules et les hérétiques ne

բանարեյ զնա անհաւատք եւ հերետիկոսք, եւ երբ այս հաւատքին անպակաս մնալուն համար Քրիստոս աղաչեց զՀայր նե, զայս հաւատքն ամենայն առաքեալքն անկորուստ ունեցան. ապա ոչ միայն վասն Պետրոսի, այլ եւ միապէս վասն ամենայն առաքելոց եր աղաչանքն Քրիստոսի :

Որովհետեւ զաւանելովն Պետրոսի զՏէրն Քրիստոս Որդի Աստուծոյ՝ միւս առաքեալքն ի միասին զաւանեցան, (զերե) Պետրոս ի զիմաց ամենայն առաքելոցն զաւանեաց, (չիւնքի) Քրիստոս ալ ամենայն առաքելոց հարցուց ըսելով. « Իսկ դուք զո՞ւս եք զինքն քե իցեմ. » ուստի եւ Տէրն ամենայն առաքելոց սաստիկ պատուիրանօք (քենակին) ըրաւ որ նախ քան զիւր չարհարանքն եւ մահն՝ մարդոյ ջայտնեն ճշմարիտ մեսիայ եւ Որդի Աստուծոյ ըլլալը, որ զիման Պետրոսի զաւանեցին. « Յայնժամ սաստեաց աշակերտացն զի մի ումեք ասիցեն՝ քե նա ե Քրիստոսն, » ինչպէս կրգրէ Մատթէոս աւետարանիչն :

ԱՌ ՔՈՅՐՆ ԻՄ

ՎԱՐՔՈՒՆԻ-ԱՆՆԻԿ.

Ո՞ն քե կարէի

Քոյր իմ, քեզ ամպն այն շողշողուն լինէի,
Որ ընդ ոտիւք սրբոհի այգուն պատուանդան,
Զի դու բաստիցդ ելցես կապոյտն ի խորան :

Ո՞ն քե կարէի

Քոյր իմ, քեզ սիւքն այն սիրաշունչ լինէի,
Ո գրոյր վարդին բուսարեքն ի բարձունս,
Զի մի ոգւոյդ ցընդիւր ընդ վայր անուշունս :

Ո՞ն քե կարէի

Յօղն այն վրձիտ առաստուղ լինէի,
Որ ծաղկին հոյզ լինի, եւ քօղ յարփայն ջեր,
Զի մի սըրտիկդ ի խորշակե բառամեր :

Ո՞ն քե կարէի

Ես փափկասոյլըն քեզ տխակ լինէի,
Զի մի յամեն ըզմայեալ սիրտդ ի նըւագ՝
Զարբնոյր յամեն շրշունջ յուսալ սուրբ դաշեակ :

Ո՞ն քե կարէի

Քոյր իմ, շինին խոնարհ ես յարկ լինէի,
Յօր ըզբաղցրիկն արկանե րոյն ծիծառնիկ,
Անմեղութեանդ ապական խորշ ի մըրրիկ :

Ո՞ն քե կարէի

Քեզ սաղարբուն յամայնս ծառ լինէի,
Մոլորելումն՝ ես ի հեռուստ յուսասփիւս,
Զի ըզքե շաղ ես սրբոհի կամ շուք հիւր :

peuvent rien contre elle. Donc Jésus ayant prié le Père Céleste pour que cette foi restât intacte, et tous les apôtres l'ayant conservée dans toute sa pureté, la prière du Christ n'était pas seulement pour Pierre, mais aussi pour les autres apôtres.

Car lorsque Pierre confessait Jésus-Christ, fils du Dieu vivant, les autres apôtres le confessaient en même temps, attendu que c'était de leur part que Pierre faisait cet aveu; de même Jésus-Christ a demandé à tous les apôtres: « Et vous, qui dites-vous que je suis? » Aussi a-t-il expressément défendu à tous de dire avant sa passion à qui que ce fût qu'il était le vrai Messie, le fils du Dieu vivant, ainsi qu'ils venaient de le confesser par la bouche de Pierre. « Il défendit à ses disciples de dire à personne que lui, Jésus, fût le Christ, » ainsi que l'écrit l'évangéliste Matthieu.

A MA SOEUR

ROSA-ANNITZA.

Ah! si je pouvais!

Ma sœur, je serais pour toi ce nuage éclatant,
Qui s'étend sous les pieds de l'aurore comme un piédestal,
Pour t'aider à monter au ciel bleu de ton bonheur.

Ah! si je pouvais!

Ma sœur, je serais pour toi l'amoureuse brise des zéphirs,
Qui, sur ses ailes, porte aux cieux les parfums de la rose,
Afin que le parfum de ton âme ne s'exhale pas en vain.

Ah! si je pouvais!

Je serais pour toi la rosée cristalline du matin, [le soleil ardent]
Qui, pour la fleur, se change en sève et lui sert aussi de voile contre
Afin que ton jeune cœur ne se fane pas à la brûlante chaleur du jour.

Ah! si je pouvais!

Je serais pour toi le rossignol harmonieux,
Afin que ton cœur ne soit pas endormi à tout chant, à tout bruit,
Et qu'il s'éveille croyant entendre un saint accord.

Ah! si je pouvais!

Ma sœur, je serais pour toi ce qu'est l'humble toit de chaume
Pour l'hirondelle qui y dépose son nid,
Je serais pour ton innocence un refuge dans les tempêtes.

Ah! si je pouvais!

Je serais pour toi l'arbre aux grandes ombres,
Dont la vue seule verse l'espoir au voyageur errant,
Afin de répandre sur toi ou la rosée ou l'ombre.